

4. Колесниченко-Братунь Н. «Старший боярин» Т. Осьмачки і традиція європейської прози / Н. Колесниченко-Братунь // Дзвін. — 1995. — № 4. — С. 59—63.
5. Мелетинский Е. Поэтика мифа / Е. Мелетинский ; [2-е изд., репринтное]. — М. : Изд. Фирма «Восточная литература», РАН, Школа «Языки русской культуры», 1995. — 408 с.
6. Мифы народов мира. Энциклопедия / гл. ред. С. А. Токарев. — М. : Советская Энциклопедия, 1988. — 719 с.
7. Ніцше Ф. Народження трагедії / Ф. Ніцше // Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. Марії Зубрицької. — Л. : Літопис, 1997. — С. 42—54.
8. Новий тлумачний словник української мови. У 4-х т. / укладачі: Василь Яременко, Оксана Слі-пушко. — К. : Аконіт, 2000. — Т. 3. — 2000. — 927 с.
9. Осьмачка Т. Мої товариші / Тодось Осьмачка // Березіль. — 1996. — № 3—4. — С. 95—132.
10. Осьмачка Т. Старший боярин ; План до двору : Романи / Тодось Осьмачка. — К. : Укр. письменник, 1998. — 239 с.
11. Пахаренко В. Поєдинок з Лефіяфаном. Міт і псевдоміт в українській літературі 20-х років / В. Пахаренко. — Черкаси : Відлуння, 1999. — 192 с.
12. Слабошпицький М. Поет із пекла (Тодось Осьмачка) / М. Слабошпицький. — К. : М. П. Кгоць; Ярославів Вал, 2003. — 368 с.
13. Шерех Ю. Пороги і запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеології. Три томи. / Ю. Шерех. — Х. : Фоліо, 1998. — Т. 1. — 1998. — 607 с.

Ю. В. МАРИНЕНКО

КРЕСТЬЯНСКИЙ РАЙ ФЕОДОСИЯ ОСЬМАЧКИ (ПОВЕСТЬ «СТАРШИЙ БОЯРИН»)

Статья посвящена исследованию особенностей творческого воплощения главных мотивов повести Ф. Осьмачки «Старший боярин». Рассмотрены вопросы художественного мышления автора, его эстетических идеалов, соотношения профанного и сакрального компонентов произведения.

Ключевые слова: повесть, автор, читач, сакральне, рай.

Y. MARYNENKO

PEASANT PARADISE T. OSMACHKA (STORY «THE OLDER GROOMSMAN»)

In this article the features of artistic realization of leading reasons in the story «The older groomsmen» by T. Osmachka are studied. The problem of the author's genesis of artistic thinking, his aesthetic ideals, correlation of profane and sacred components of work are considered.

Key words: story, author, reader, sacred, paradise.

Стаття надійшла до редколегії 16.03.2014 р.

УДК 82-02

А. М. МЕНШІЙ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОСМИСЛЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ «ЛІТЕРАТУРНА ШКОЛА»

У статті осмислюються теоретичні аспекти дефініції «літературна школа». Встановлено, що літературна школа – це самобутнє мистецьке явище, яке об'єднує письменників, зорієнтованих на мистецькі досягнення видатного попередника чи сучасника. Художників слова ріднить спільність естетичної платформи, стилю чи системи стилів, жанрово-тематичних особливостей, поетикальних доміант. Представники літературної школи творчо переосмислюють попередню мистецьку традицію, створюють нову художню реальність.

Ключові слова: стиль, метод, напрям, літературна школа, група.

На сучасному етапі розвитку літературознавчої науки поняття «літературна школа» закріпилося в ужитку, термін було не раз сформульовано, але спостерігається розбіжність у його змістовому навантаженні. На думку А. Савинця, недостатня увага до смислового наповнення терміна «літературна школа» призводить до змішування понять, зокрема тих, що позначають письменницькі спільноти різних ступенів організації, віднесення їх до однієї парадигми [25, 45]. У термінологічному зведенні теорії та історії літератури радянсь-

ких часів – «Краткой литературной энциклопедии» – в окремих статтях зустрічаються десятки назв різноманітних літературних шкіл, попри те, що окремої статті, присвяченої поняттю «літературна школа» вона не містить. Уже сам спосіб їхнього представлення в академічному виданні без належної уніфікації, написання в лапках або без них, підказує, що у називанні окремих літературних шкіл вирішальне значення має літературознавча й критична традиція, яка рідко відходить від первинної номінації. Автори «Літера-

турознавчого словника-довідника» подають визначення «Гонгоризму» [16, 167], «Озерної школи» [16, 517], «Плеяди» [16, 551–552], «Празької школи» [16, 570–571], «Харківської школи романтиків» [16, 719–721], однак не формулюють дефініції «літературна школа». Подібний підхід спостерігаємо і в перекладеному з німецької зведенні «Літературознавство: словник основних понять» [14]. Р. Уеллек та О. Уоррен у «Теорії літератури» використовують поняття школа [30, 201–202], хоч і не подають його визначення. У «The Oxford Dictionary of Literary Terms» укладачі згадують «Озерну школу» [39, 182] та «Празьку школу» [39, 269]. «A dictionary of literary and thematic terms» окреслює особливості школи Е. Золя [36, 280].

Крім того, у цілому ряді фахових монографій, довідників, енциклопедій автори та укладачі не подають визначення «літературної школи». Це стосується як вітчизняних: П. Білоуса («Вступу до літературознавства») [3], П. Богацького («Мала літературна енциклопедія») [20], так і зарубіжних дослідників: П. Баррі («Вступ до теорії: літературознавство та культурологія») [1], Ю. Борева («Эстетика. Теория литературы: Энциклопедический словарь терминов») [4], Г. Поспелова («Теория литературы») [24], В. Хализева («Теория литературы») [32]. Не звертається до цього терміну й авторський колектив посібника «Введение в литературоведение. Литературное произведение. Основные понятия и термины» [6].

З огляду на це, постає проблема теоретичного обґрунтування терміну «літературна школа» не лише в плані осмислення самої дефініції, а й в аспекті необхідності аналізу літературних явищ як в історичному контексті, так і в контексті сучасного літературного процесу. Маємо на увазі окреслення таких явищ української літератури як шевченківська, франківська, стефаниківська, чеховська школи, «школа» М. Коцюбинського. Зроблено лише перші кроки до належного осмислення Київської школи поезії. Крім того, в 90-х рр. були задекларовані галицька (львівсько-станіславська) та київсько-житомирська (згодом викристалізувалася назва власне житомирська) прозові школи, названі найбільш впливовими в сучасному українському літературному процесі. Однак для успішного ви-

вчення окремих літературних шкіл, необхідно визначитися з природою самого явища.

Вітчизняні та зарубіжні літературознавці пропонують цілий ряд визначень «літературної школи», які проте не розкривають всього розмаїття значень цієї літературознавчої категорії. Укладачі «Литературной энциклопедии терминов и понятий» під школою розуміють невелике об'єднання літераторів на основі спільних художніх принципів, теоретичних засад [19, 606]. Це визначення фактично повторили автори «Введения в литературоведение» зазначивши, що літературна школа – це «невелике об'єднання літераторів на основі єдиних художніх принципів, теоретично сформульованих в статтях та маніфестах, оформлених як “положення” та “правила”» [7, 302]. У словнику «Literary Terms and Definitions» зазначено, що «літературознавці використовують цей термін («літературна школа» – А. М.) для позначення груп письменників чи поетів, які працюють в одному стилі, використовують схожі мистецькі засоби, мають близьку систему поглядів» [37].

Тривалий час вітчизняні науковці послуговувалися дефініцією, сформульованою В. Лесиним та О. Пулинцем. У «Словнику літературознавчих термінів» читаємо: «Школа літературна – тенденції, ідейно-художні особливості, манера письма, властиві літераторам, що знаходяться під значним впливом великого письменника, свого сучасника або попередника. Так говорять про пушкінську і некрасовську школу в російській класичній поезії, про шевченківську та франківську школу в дожовтневій українській літературі» [13, 472]. На сучасному етапі це формулювання дещо застаріло, особливо, якщо зважити на «тенденції», які, на думку авторів, є одним із головних критеріїв, які дозволяють говорити про приналежність того чи іншого письменника до певної літературної школи. Проте, як для свого часу, це формулювання доволі прогресивне, оскільки важливу роль В. Лесин та О. Пулинець відводили саме естетичним категоріям. Одними з перших науковці сказали про шевченківську та франківську школу в українській літературі. Їхні напрацювання стали в нагоді іншим науковцям. Так, О. Галич розуміє під школою невелику однорідну групу письменників зі спільною естетичною пла-

тформою, близькою тематикою і проблематикою творчості, стильовими й жанровими уподобаннями [9, 191]. На думку П. Іванишина, автора «Нарисів з теорії літератури», літературна школа – сукупність ознак (ідейно-художні особливості, стильова манера), за якими вбачають наближеність письма одних письменників до інших, значно масштабніших, визнаних у літературі [11, 212]. За Н. Ференц, літературна школа – це професійна близькість групи письменників [31, 314].

Найбільш точно визначення терміну «школа» подає Ю. Ковалів. Автор-укладач «Літературознавчої енциклопедії», зазначає: «Школа (лат. *schola*, від грец. *schole*: дозвілля, вчена бесіда) – специфічне утворення в літературі, група письменників об'єднаних спільними стильовими уподобаннями, жанровою практикою, тематичними інтересами, проблематикою, передусім естетичною програмою, що, проектуючись у новий творчий простір, спирається на певну традицію, полемізує з нею, переосмислює її: «Озерна школа», Харківська школа романтиків чи Київська школа» [15, 588]. Дослідник додав, що вона може бути зорієнтована на певного автора, наприклад, на Т. Шевченка або І. Франка, тоді йдеться про шевченківську чи франківську школу; переростати у стильову тенденцію (байронізм) чи течію (французький символізм); набувати ознак певного методу (як-от натуральна школа); обмежуватися певним колом чи угрупованням на зразок «парнасців» чи «неокласиків»; відбуватись у своєму іманентному значенні, що засвідчує Українська школа у польській літературі. Крім того, Ю. Ковалів виокремив аналогічні об'єднання притаманні й літературознавству, фольклористиці та філософії: у компаративістиці – школу академіка О. Веселовського; філологічну школу академіка В. Перетца та літературознавчу школу академіка Л. Новиченка. Не залишилися поза увагою дослідника й ті випадки, коли назва «школа» відображає умовність, наприклад, «Празька школа», представників якої так назвав після Другої світової війни В. Державин, а також ефемерні утворення у вигляді галицької, житомирської прозової школи, станіславського феномену, які, ще не оформившись, зникають із простору письменства. Науковець переконаний, що поняття

«школа» слід відмежовувати від групи, спілки, товариства, де часто розробляються власні концепції, що почасти суперечать поширеній літературній традиції, як-от Нью-Йоркська група.

Огляд значень терміну «літературна школа» приводить до висновку: це поняття ототожнювалося з іншими історико-типологічними категоріями літературного процесу, причому спектр цих ототожнень досить широкий – від напряму й методу до літературної групи чи гуртка. Звичайно, проводячи подібні дослідження, слід зважати на особливості історичного розвитку літературно-теоретичної та критичної думки, на суб'єктивність називань, також необхідно враховувати динамічність семантики термінів.

Ототожнення школи та стилю походить від розуміння школи в образотворчому мистецтві і проглядається в міркуваннях Ф. Шлегеля, який спроектував цей термін із живопису на літературознавство в статті «Про школи грецької поезії». Для теоретика єнського романтизму школа – це «закономірна однорідність стилю, завдяки якій один клас мистецтва відділяється від решти і постає одним естетичним цілим» [34, 40]. Ф. Шлегель відходить від обов'язкової конотації «вчительства», притаманної поняттю школи в образотворчому мистецтві, а серед критеріїв для виділення шкіл у грецькій поезії він висуває час, характер, форму (відповідає літературному роду), діалект. Останній пов'язаний не лише з лінгвістичними факторами, а також і з ментальними. Варто ще додати, що сам Ф. Шлегель дав поштовх до ширшого розуміння літературної школи, згодом сформулювавши поняття стилю лише як однієї з її ознак [34, 43].

Слід також зупинитися на двох випадках ототожнення літературної школи з методом у нинішньому осмисленні цього поняття як способу відображення дійсності, принципу її типізації, розвитку та зіставлення образів, що втілюють ідею твору, художнього відбору та поцінування довшийшніх явищ [15, 37]. У першому випадку мається на увазі «новий напрям» або «натуральна школа» в російській літературі 30 – 40-х XIX ст., про яку йдеться в контексті становлення реалізму. У другому – поняття школи ототожнюється з художнім методом романтизму. У цьому контексті доре-

чно звернутися до єнських та гейдельберзьких романтиків, «Озерної школи» та харківської школи романтиків.

І. Безпечний, автор «Теорії літератури», небезпідставно констатує, що інколи поняття школа вживають у літературознавстві й у ширшому значенні – напряму [2, 342]. Це спостереження підтверджують О. Галич, В. Назарець та Є. Васильєв. На їхню думку, іноді школою у власному розумінні слова можна назвати цілі напрями. Так, «школою Золя» нерідко іменують натуралізм. Український футуризм можна до певної міри розглядати як школу Михайля Семенка [10, 347]. Сюди ж зараховуємо і рівноцінність звучання визначень «новий» або «гоголівський» напрям та «натуральна школа» в устах В. Белінського та його послідовників. Напрямом англійської поезії межі XVIII–XIX ст. названо «Озерну школу» в «Літературознавчому словнику-довіднику» [16, 517]. Як зауважила А. Есалнек, і напрямом, і школою називають символізм [35, 192].

Крім ототожнення школи зі стилем, методом і напрямом поширеними є випадки ототожнення школи та течії. Так, П. Сакулін ставить знак рівності між поняттям літературна течія та літературна школа [26, 135]. Укладачі «Літературної енциклопедії. Словаря літературних термінів», означивши позицію «літературної школи [17, 419] відсилають до статті «Течія (художньо-літературна)» [18, 943–944], в якій поняття «школа» потрактовано як явище негативне, пов'язане з учнівством, наслідуванням, безпосереднім впливом наставника. У цьому ж джерелі подано таке: «Передусім «школа» – це та стилістична традиція, яка долається творцем у боротьбі за новий літературний стиль» [18, 944]. Досить показовою є співзвучність термінів течія та школа у контексті розмови про європейський романтизм. Д. Наливайко, вичленовуючи течії в межах романтизму, називає «байронічну» [22, 177]; «гротескно-фантастичну» або «гофманівську» [22, 181]. Л. Тимофєєв та Н. Венгеров, автори «Краткого словаря літературоведческих термінів» ототожнюють поняття «школа літературна» та «літературна течія». Однак говорячи про «школу літературну» у вузькому значенні, наголошують, на тому, що іноді під цим терміном розуміють особливості творчості якогось письменника

(переконання, образи, художні засоби), які стали для інших письменників школою художньої майстерності [27, 175].

І. Безпечний переконує, що літературна школа (наприклад, шевченківська школа в поезії, стефаниківська – в прозі) тісно пов'язується з поняттям літературної течії, проте зауважує, що літературна школа – це вужча ланка літературної течії. Він наголошує на тому, що та чи та літературна школа свою назву пов'язує з іменем свого видатного представника. На його думку терміном школа підкреслюють тісну професійну близькість групи письменників, пов'язаних спільними засобами та прийомами творчої роботи [2, 342]. Отже, вимальовується модель, у якій літературній школі відведено рамки вужчі, ніж рамки літературної течії.

Ще більш поширеними є спроби ототожнення школи з гуртком, групою чи угрупованням. Це можна простежити зокрема на традиції (чи двох традиціях) називання об'єднаних у співдружності представників двох течій німецького романтизму. У працях, присвячених романтизму, спостерігається рівноправне функціонування назв «єнська школа», «гейдельберзька школа» та «єнський гурток», «гейдельберзький гурток» [12, 308]. Зустрічається паралельне вживання цих двох термінів щодо єнських романтиків і в Д. Наливайка [21, 251]. Справді, традиція вже закріпила у вжитку досить широкий спектр найменувань літературних явищ: школа, гурток, коло, – або ж просто: єнські чи гейдельберзькі романтики. Цікаво, що ідентичні найменування вживає Д. Чижевський, коли веде мову про романтизм український, зокрема про явища харківської та київської романтичних шкіл. Щоправда, термін «школа» автор «Історії української літератури» не вживає; назвавши харків'ян «першою романтичною групою» [33, 422], «харківська романтика» [33, 424], «київська романтика» [33, 452], далі він говорить про «харківське коло» та «київське коло».

А. Ткаченко ставить знак рівності між літературними угрупованнями та школами і визначає їх як об'єднання найближчих творчих однодумців, що декларують теоретичні підвалини своєї спільноти, обстоюють їх у дискусіях і суперництві з опонентами, прихильниками інших естетичних поглядів як у

синхронному так і діахронному аспектах [28, 423]. В. Пахаренко також зближає такі поняття як «мистецькі угруповання та школи». Дослідник наголошує, що у випадку з угрупованням йдеться про одне покоління, а школою – кілька поколінь митців [23, 170–171].

Отже, як слушно зауважив В. Будний, дослідникам ще не вдалося домовитися про чіткіше розмежування понять «літературний стиль» і «літературний напрям», «літературна течія», «літературна школа». Ті й інші споріднені поняття перехреснюються й накладаються, межі між ними нечіткі, але їх можна і треба диференціювати [5, 218]. Пояснення ототожнення літературної школи з ширшими історико-типологічними категоріями літературного процесу може бути таке: за умов, коли школа виявляється єдиним речником певного напрямку чи течії, – а здебільшого саме так і відбувалося, – заповнює своїми напрацюваннями нішу ідейно-естетичних засад цього напрямку чи течії, природно, що з ними вона традиційно й ототожнюється. Безперечно, поняття школа є вужчим від понять методу та напрямку. Закономірно, що сукупність, принципом внутрішньої організації якої є «ідейно-художні особливості» [13, 472], може виникнути лише на базі спільних ідейно-естетичних переконань, принципів пізнання світу. Критерієм відмежування школи від течії є наявність творчих послідовників видатного письменника, що творять за проголошеними ним принципами. Ознака того – антропонімічна традиція називання шкіл. Але варто звернути увагу на паралельну традицію, не менш поширену – топонімічну, здебільшого назви таких шкіл – ойконіми. З іншого боку, не менш природно, коли літературну школу ототожнюють із групою, гуртком, угрупованням. Проте рамки школи ширші за рамки літературної групи, гуртка чи угруповання. Критерієм тут може виступити хоча б фіксоване членство письменника в спільноті того чи іншого рівня. У той час, як з літературною групою чи гуртком ототожнюється певний, чітко окреслений набір імен.

Сукупність ознак літературної школи дає підстави стверджувати, що це поняття, хоч і ототожнювалося з іншими категоріями літературного процесу, все ж має власні ознаки та специфічне наповнення. Чітке окреслення

літературної школи відбувається на основі стильового суголосся. З часів Ф. Шлегеля поняття стиль і школа дистанціювалися, і стильова подібність зараховується до особливостей школи лише як одна з її ознак. Майже завжди школа існує в рамках одного літературного роду, але може й виходити за ці рамки, чи обмежуватися лінгвопсихологічним полем одного діалекту, але може вийти і за ці рамки (житомирська прозова школа). У рамках літературної школи, як правило, набір ідеологів, найяскравіших її представників («учителів») супроводжується динамічним колом послідовників – тих самих, які в довідникових виданнях приховані за багатозначним зворотом «та інші». Звідси – літературна школа розтягується в часі, як, наприклад, іонічна школа в грецькій літературі XIX ст. (з 30-х аж по 90-і рр.) і цим наближається до літературної течії (доречно в зв'язку з цим згадати, що французький вчений Анрі Пейєр у пошуку найменшої конкретної хронологічної єдності письменників допускав, що період, протягом якого триває вплив покоління, може бути від 8 до 20 років; обговорюючи ряд можливих групових понять: рух, школа, гурток тощо, він відкидав їх як такі, що не відповідають конкретній хронологічній основі) [Цит. за 8, 195]. Яскравих послідовників у школи може не виявитися, так сталося, наприклад, з «Озерною школою», або ж спостерігається суперечність у визначенні їх наявності взагалі. Автори «Словника польської літератури XIX сторіччя» обмежують українську школу в польській літературі доробком А. Мальчевського, С. Гоцинського та Я. Б. Залеського [38, 978], тоді як українська літературознавча традиція подає в контексті цієї школи не один десяток імен [29].

Всі перераховані вище фактори демонструють: спроби вивести єдину формулу, модель літературної школи є якоюсь мірою умовними. Як не кожен напрям можна розділити на течії, так і не кожен напрям чи течія має школи, які б їх репрезентували. Гіпотетичний ланцюг історико-типологічних понять літературного процесу в ієрархічній взаємозалежності (якби було здійснено спробу його змодельювати) виявився б рухомим мінімум на одну ланку. А крім того, визначальним чинником умовності подібної системи є те, що назви

програмних об'єднань незрідка мають суб'єктивний характер, з'являються за свіжими слідами літературних подій.

Отже, значна кількість можливих критеріїв виділення школи, яка мала б сприяти чіткішому окресленню поняття, супроводжується такою ж значною кількістю винятків / відступів од цих критеріїв: школа не може мати помітних «учнів», або навпаки, мати кілька їх поколінь; як правило, має своїх теоретиків, але може їх і не мати, як-от Київська школа поезії (термін І. Калинця).

Враховуючи вагомі напрацювання попередників, проаналізувавши історію виникнення, поетикальні доміанти окремих літературних шкіл як в українській, так і в зарубіжній літературі, спробуємо запропонувати нове визначення. Літературна школа – це самобутнє мистецьке явище, одна з історико-типологічних категорій літературного процесу. Для письменників, які утворюють літературну школу, спільними є зорієнтованість на мистецькі досягнення видатного попередника чи сучасника, єдність естетичної платформи, стилю чи системи стилів, жанрово-тематичних особливостей, поетикальних доміант. Представники літературної школи творчо переосмислюють попередню мистецьку традицію, створюють нову художню реальність.

Список використаної літератури

1. Баррі П. Вступ до теорії : літературознавство та культурологія / П. Баррі ; пер. з англ. О. Погинайко ; наук. ред. Р. Семків. — К. : Смолоскип, 2008. — 360 с.
2. Безпечний І. Теорія літератури / І. Безпечний. — К. : Смолоскип, 2009. — 388 с.
3. Білоус П. В. Вступ до літературознавства : навч. посіб. / П. В. Білоус. — К. : ВЦ «Академія», 2011. — 336 с.
4. Боров Ю. Б. Эстетика. Теория литературы: Энциклопедический словарь терминов / Ю. Б. Боров. — М. : ООО «Издательство Астрель», ООО «Издательство АСТ», 2003. — 575 с.
5. Будний В. Порівняльне літературознавство: підручник / В. Будний, М. Ільницький. — К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. — 430 с.
6. Чернец Л. В. Введение в литературоведение. Литературное произведение. Основные понятия и термины : учеб. пособ. / Л. В. Чернец, В. Е. Хализев, С. Н. Бройтман и др. ; под ред. Л. В. Чернец. — М. : Высш. шк., 2000. — 556 с.
7. Вершинина Н. Л. Введение в литературоведение / Н. Л. Вершинина, Е. В. Волкова, А. А. Илюшин и др. ; под общ. ред. Л. М. Крупчанова ; 2-е изд., испр. — М. : Изд-во Оникс, 2007. — 416 с.
8. Верли М. Общее литературоведение / М. Верли. — М. : Издательство иностранной литературы, 1957. — 243 с.
9. Галич О. А. Вступ до літературознавства : підручник для студ. вищ. навч. закл. / О. А. Галич. —

- Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. — 288 с.
10. Галич О. Теорія літератури : підручник / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв. — К. : Либідь, 2001. — 488 с.
  11. Іванишин В. П. Нариси з теорії літератури: навч. посіб. / В. П. Іванишин ; упоряд. тексту П. В. Іванишина. — К. : ВЦ «Академія», 2010. — 256 с.
  12. Івашева В. В. История зарубежных литератур XIX века. / В. В. Івашева. — М. : Изд-во Московского университета, 1955. — Т. 1. — 591 с.
  13. Лесин В. М. Словник літературознавчих термінів / В. М. Лесин, О. С. Пулинець. — К. : Рад. шк., 1971. — 488 с.
  14. Літературознавство: словник основних понять; пер. з нім. А. Цяпи. — Тернопіль : Богдан, 2008. — 279 с.
  15. Літературознавча енциклопедія: у двох томах. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. — К. : ВЦ «Академія», 2007. — Т. 2. — 624 с.
  16. Гром'як Р. Т. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. — К. : ВЦ «Академія», 1997. — 752 с.
  17. Литературная энциклопедия. Словарь литературных терминов : в 2 т. ; под ред. Н. Бродского и др. — М. ; Л. : Изд-во Л. Д. Френкель, 1925. — Т. 1. — 576 с.
  18. Литературная энциклопедия. Словарь литературных терминов : в 2 т. ; под ред. Н. Бродского и др. — М. ; Л. : Изд-во Л. Д. Френкель, 1925. — Т. 2. — 1198 с.
  19. Литературная энциклопедия терминов и понятий / под ред. А. Н. Николюкина. — М. : НПК «Интелвак», 2003. — 1600 стб.
  20. Мала літературна енциклопедія / Павло Богацький. — Сідней, 2002. — 244 с.
  21. Наливайко Д. С. Искусство : направления, течения, стили / Д. С. Наливайко. — К. : Мистецтво, 1981. — 288 с.
  22. Наливайко Д. С. Романтизм как эстетическая система / Д. С. Наливайко // Вопросы литературы. — 1982. — № 11. — С. 156—194.
  23. Пахаренко В. І. Українська поетика / В. І. Пахаренко. — Черкаси : Відлуння-Плюс, 2009. — 416 с.
  24. Поспелов Г. Теория литературы / Г. Поспелов. — М. : Высш. шк., 1978. — 351 с.
  25. Савинець А. Літературна школа - один із «блукуючих» термінів / А. Савинець // Слово і час. — 2000. — №4. — С. 44—51.
  26. Сакулин П. Н. Филология и культурология / П. Н. Сакулин ; сост. Ю. И. Минералов. — М. : Высшая шк., 1990. — 240 с.
  27. Тимофеев Л. Краткий словарь литературоведческих терминов / Л. Тимофеев, Н. Венгеров ; под общ. ред. Л. И. Тимофеева; изд. 4-е, исправл. и допол. — М. : Учпедгиз, 1963. — 192 с.
  28. Ткаченко А. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства: підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів / Анатолій Ткаченко ; 2-е вид., випр. і доповн. — К. : ВПЦ «Київський університет», 2003. — 448 с.
  29. «Українська школа» в польському романтизмі / за ред. Сергія Ткачова. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2002. — 202 с.
  30. Уэллек Р. Теория литературы / Р. Уэллек, О. Уоррен. — М. : Прогресс, 1978. — 328 с.
  31. Ференц Н. С. Основы литературоведства : підручник / Н. С. Ференц. — К. : Знання, 2011. — 431 с.
  32. Хализев В. Е. Теория литературы: учеб. пособ. / В. Е. Хализев. — М. : Высш. шк., 2000. — 398 с.
  33. Чижевський Д. І. Історія української літератури / Д. І. Чижевський. — К. : ВЦ «Академія», 2003. — 568 с.

34. Шлегель Ф. Эстетика. Философия. Критика : в 2-х т. / Ф. Шлегель. — М. : Искусство, 1983. — Т. 1. — 1983. — 479 с.
35. Эсалнек А. Я. Теория литературы : учеб. пособие / А. Я. Эсалнек. — М. : Флинта : Наука, 2010. — 208 с.
36. A dictionary of literary and thematic terms. Second edition / ed. Edward Quinn. — NY : Facts on files, 2006. — 474 p.
37. Literary Terms and Definitions [Електронний ресурс]. — Режимдоступу : http://web. cn. edu/ kwheeler/lit_terms_S. html
38. Słownik literatury polskiej XIX wieku. — Wrocław; Warszawa; Kraków : Ossolineum, 1984. — 1112 s.
39. The Oxford Dictionary of Literary Terms / ed. Chris Baldick. — UK : Oxford University Press, 2008. — 361 p.

А. Н. МЕНШИЙ

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ТЕРМИНА
«ЛИТЕРАТУРНАЯ ШКОЛА»**

В статье исследуются проблемы, связанные с множественностью в понимании и определении «литературной школы». Анализ различных подходов к дефиниции приводит к выводу о том, что термин обозначает объединение писателей, которые ориентируются на художественные достижения известного предшественника или современника и которых сближает общность эстетической платформы, стиля или системы стилей, поэтики, жанрово-тематических особенностей. Представители литературной школы творчески переосмысляют предыдущую художественную традицию, создают новую художественную реальность.

Ключевые слова: стиль, метод, направление, литературная школа, группа.

A. MENSHIY

**THEORETICAL ASPECTS OF DEFINING THE TERM
«LITERARY SCHOOL»**

The article examines the problems connected with the plurality in understanding and defining the term «literary school». Analyses of the different entries showed that the term denotes the group of writers, who are guided by the artistic achievements of their famous contemporary or predecessor, bring common aesthetic platform of style or system of styles, common poetics, genre and thematic features. Representatives of the literary school creatively reconceive previous artistic tradition, creating a new artistic reality.

Key words: style, technique, movement, literary school, group.

Стаття надійшла до редколегії 4.03.2014 р.

УДК 821.161.2-14.09Шевченко

С. П. МИХИДА

**НАРОДНОПІСЕННІСТЬ ЛІРИКИ Т. ШЕВЧЕНКА:
ГЕНЕЗА, ЖАНРОВІ ТА ПОЕТИКАЛЬНІ
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ**

У статті осмислюється зумовленість поезики Т. Шевченка фольклорним компонентом; розвивається теза щодо генетичних взаємозв'язків народної пісні й лірики митця та творчого переосмислення ним фольклорних мотивів, сюжетів, засобів; досліджується проблема трансформації поезики романтизму в ідіостилі поета під впливом уснопоетичного матеріалу.

Ключові слова: народна пісня, фольклор, психоідентичність, романтизм, ідіостиль.

Кореляція творчості Т. Шевченка й народної пісні – одна з не вичерпаних тем літературознавства й фольклористики. Ототожнення доробку генія з пісенною традицією, а його самого – з народним співцем-кобзарем, як видає й легко навювана версія цих зв'язків – лише один з наукових підходів. Прямо протилежний – виявлення принципових відмінностей між авторською та архетипною поезикою. Істина, звичайно, десь глибше. Її пошуки у форматі дослідження генетичного взаємозв'язку

лірики Т. Шевченка й фольклору, як і з'ясування проблеми ролі й місця фольклорного матеріалу в становленні митця як поета, і є завданням цієї статті.

Уже І. Франко висловив принципову тезу щодо індивідуального переосмислення поетом фольклорних мотивів, сюжетів, засобів [4]. Ця ж думка актуалізована в працях Ф. Колесси, М. Рильського, Д. Ревуцького, О. Правдюка, Т. Комаринця та ін.. Проте говорити про вичерпаність наукових шукань у цій царині